

TEKNOLOGIA ON LISÄNNYT HYVINVOINTIA

Tausta

Vuoden 2020 arvioiden mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin tarvitaan vuoteen 2035 mennessä 200 000 uutta sote-ammattilaista, heistä yksistään vanhuspalveluihin 30 000. Iäkkäiden palveluissa työskentelee noin 55 000 henkilöä¹, joten tarve on huomattava. Teknologiaratkaisujen hyödyntäminen on välttämätöntä ikääntyneiden itsenäisen, turvallisen kotona asumisen tukemiseksi ja sote-henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi hoidon ja huolenpidon tehtävissä. Teknologiaa voidaan hyödyntää nykyistä tehokkaammin myös ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn heikkenemisen ennaltaehkäisyssä.

Sote-digitalisaatio itsessään ja sen rinnalla terveysteknologian kehittäminen eivät riitä iäkkäiden palveluiden tarvittavaan uudistamiseen. Iäkkäiden palvelut ovat sosiaalihoitoa, joka tulee jälkijunassa teknologian hyödyntämisessä. Ekosysteemi on kehittymätön mutta teknologia kehittyy nopeasti – tehokkaaseen käyttöönottoon ja hyödyntämiseen tarvitaan sekä koordinaatiota että toimintamallien ja lainsäädännön kehittämistä.

Kotona asumista tukeva teknologia tarkoittaa iäkkään henkilön turvallisuuden, toimintakyvyn, hyvinvoinnin ja hoidon tukemista teknologian ja digipalveluiden avulla. Teknologia sisältää iäkkään itsensä käyttämiä laitteita ja sovelluksia kotona, kotiin asennettavia ja puettavia sensorijärjestelmiä sekä kotona asumisesta, terveydentilasta ja aktiivisuudesta kertyviä seurantatietoja ja niiden perusteella tehtäviä päätelmiä ja ennakointia. Teknologian käyttöönotto tarkoittaa sote-ammattilaisen kohtaamista yhä useammin – mutta ei pelkästään – etänä ja itsenäistä oman toimintakyvyn ylläpitämistä teknologian avulla. Teknologiaa hyödynnetään myös henkilöstöressurssien ohjaamiseen ja työntekijän kuormituksen vähentämiseen.

Teknologioiden ja niiden tuottaman henkilötiedon hyödyntäminen vaatii erityistarkastelua yksityisyydensuojan, kotirauhan, itsemääräämisoikeuden sekä teknisemmin tietoturvan, integraatioiden, logistiikan ja käyttötuen näkökulmasta. Olisi tärkeää realistisesti arvioida sitä, miten teknologiaa ja tekoälyä voidaan hyödyntää palvelutarpeen ennakkoinnissa ja oikea-aikaisessa hoidon tarjoamisessa, ja miten paljon teknologialla voitaisiin korvata ihmistyövoimaa kullakin alalla ja aikajänteellä².

Ikäteknologiakoordinaatio ohjaa toimijoita yhteiseen suuntaan. THL on julkaissut suunnitelman Ikäteknologiakoordinaatiosta vuosille 2023–2027³, joka kokoaa ikäteknologian toimijoita verkostoon, tukee tiedon, kokemusten ja toimintamallien leviämistä, teknologiaratkaisujen arvioinnin kehittymistä, myönteisiä asenteita ja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä teknologian käyttöönotossa. Koordinaatiomallin tavoitteet ja tehtävät on määritelty Ikäohjelman periaatepäätöksessä. Suunnitelma sisältää THL:n koordinaatiotehtävän ja sidosryhmien toimenpiteitä, mm. DigiFinlandin organisoiman hyvinvointialueiden teknologiayksiköiden koordinoinnin sekä merkittävät kansalliset hankkeet teknologian vaikuttavuuden arvioinnin ja ammattilaisten osaamisen kehittämiseksi.

¹ Vanhuspalvelujen tila toukokuussa 2021: Ympäri vuorokautisen hoidon, kotihoidon ja tavallisen palveluasumisen asiakkaat ja henkilöstö (THL)

² Katsaus sote-alan työvoimaan. TEM Toimialaraportit 2021:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162852/TEM_2021_02_t.pdf

³ <https://thl.fi/fi/-/thl-ehdottaa-ikateknologian-kansallista-koordinaatiomallia-tavoitteena-on-tukea-ikakaiden-kotona-asumista?redirect=%2Ffi%2Fajankohtaista%2Ftiedotteet-ja-uutiset%2Fuutinen> (21.2.2023)

Ikätekniologian laajaa käyttöönottoa tukee myös keväällä 2023 valmistuva Kotona asumista tukevan tekniologian viitearkkitehtuuri, joka ohjaa hyvinvointialueita kansallisesti yhtenäisiin malleihin tekniologian ja datan hyödyntämisessä.

Toimenpiteet

- Käynnistetään kansallinen **ikätekniologiakoordinaatio** THL:n suunnitelman mukaisesti
 - o tuetaan kansallisesti tekniologian ja digipalveluiden käyttöönottoa ja hyödyntämistä ikääntyneiden kotona asumisen ja kotihoidon tueksi yhdessä eri toimijoiden kanssa
 - o tunnistetaan ja jaetaan vaikuttavia, kustannustehokkaita toimintamalleja, jotka tukeutuvat kansalliseen sote-kokonaisarkkitehtuuriin hyvinvointialueilla
 - o tuetaan iäkkäiden ja henkilöstön tekniologiaosaamista ja osallistumista käyttäjälähtöiseen kehittämiseen
 - o kehitetään yhtenäinen ikätekniologian arviointimalli vaikuttavuuden osoittamiseksi, pohjana Tampereen yliopiston kehittämä kustannushyötymalli
 - o tuetaan julkisten ja yksityisten palveluntarjoajien ja tekniologiayritysten yhteiskeshittämisen ja palvelutarjonnan käytäntöjä myös liiketoiminnan ja viennin edistämiseksi
 - o tunnistetaan tarpeita lainsäädännön uudistamiselle ja tuetaan eettistä keskustelua tekniologian hyödyntämisestä vanhuspalveluissa.
- Tehdään tekniologian laajemman pilotoinnin ja käyttöönoton iäkkäiden palveluissa vaatimat **lainmuutokset**
- Toteutetaan/rahoitetaan **kehitys- ja kokeiluhankkeita**, joissa kehitetään, pilotoidaan ja viedään käytäntöön tekniologian ja tekoälyn mahdollistamia tehokkaita toimintamalleja ennakoivaan palvelutarpeen arviointiin, oikea-aikaisen hoidon tarjoamiseen, etäpalveluiden järjestämiseen ja iäkkäiden asumisen uusiin muotoihin sekä keskustelevan tekoälyn hyödyntämiseen. Kokeiluhankkeet tuottavat laadukasta arviointi- ja tutkimustietoa.

Kustannukset 2023–2027: 35 M€

Kustannukset jakaantuvat karkeasti seuraavasti:

- Ikätekniologiakoordinaatio toimenpiteineen 15 M€
- lainmuutosten tuottamien ja tekniologian laajempaan käyttöönottoon liittyvien lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen hyvinvointialueilla 2 M€
- kokeiluhankkeet 18 M€